

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۷	مقدمه
۲۳	بخش اول - اموال و مالکیت
۲۵	فصل اول - انواع اموال
۲۸	گفتار اول - کلیات و مفاهیم
۳۲	بند اول - معانی و مفاهیم لغوی مال
۳۲	بند دوم - معانی و مفاهیم اصطلاحی مال
۳۳	بند سوم - تفاوت بین مال و شی
۳۴	گفتار دوم - اموال مادی و اموال غیرمادی
۳۴	بند اول - مصادیق اموال غیرمادی
۳۵	بند دوم - تفاوت عمده‌ی بین این دو نوع
۳۵	بند سوم - قانون حاکم بر اموال غیرمادی در حقوق ایران
۳۶	گفتار سوم - اموال منلی و قیمی
۳۷	بند اول - ملاک تشخیص اموال منلی و قیمی
۳۸	بند دوم - ویژگی‌های اموال منلی و قیمی
۳۹	بند سوم - فایده‌ی تقسیم اموال به منلی و قیمی
۴۰	گفتار چهارم - اعیان و منافع
۴۰	بند اول - اعیان
۴۱	بند دوم - منافع
	گفتار پنجم - اموالی که با انتفاع از آن عین باقی میماند و اموالی که با انتفاع از آن عین باقی نمی‌ماند
۴۱	

- گفتار ششم - اموال منقول و اموال غیر منقول ۴۲
- فصل دوم - اموال غیر منقول ۴۵
- گفتار اول - اموالی که ذاتاً غیر منقول هستند ۴۵
- گفتار دوم - اموالی که به واسطه‌ی عمل انسان غیر منقول هستند ۴۶
- گفتار سوم - اموالی که در حکم غیر منقول هستند ۴۷
- گفتار چهارم - اموال غیر منقول تبعی یا اموالی که تابع غیر منقول هستند ۴۸
- فصل سوم - اموالی که مالک خاص ندارد ۵۳
- گفتار اول - مشترکات عمومی ۵۵
- گفتار دوم - میاجات ۶۳
- گفتار سوم - اموال مجهول‌المالک ۶۸
- فصل چهارم - اموال منقول ۷۳
- گفتار اول - اموالی که ذاتاً منقول است ۷۳
- گفتار دوم - اموالی که در حکم اموال منقول است ۷۳
- بخش دوم - حقوق مختلف نسبت به اموال ۷۷
- فصل اول - مالکیت (اعم از عین و منفعت) ۸۰
- گفتار اول - مفهوم و مبانی مالکیت ۸۶
- بند اول - مفهوم لغوی مالکیت ۸۸
- بند دوم - مفهوم اصطلاحی مالکیت ۸۹
- بند سوم - مبانی مالکیت ۹۱
- گفتار دوم - اوصاف مالکیت ۹۳
- بند اول - مطلق بودن حق مالکیت ۹۳
- بند دوم - انحصاری بودن حق مالکیت ۹۵
- بند سوم - دایمی بودن حق مالکیت ۹۶
- گفتار سوم - اقسام مالکیت (بر مبنای ماهیت موضوع) ۹۸
- بند اول - مالکیت مادی ۹۸
- بند دوم - مالکیت معنوی ۹۹
- بند سوم - مالکیت ذینفعی ۹۹

گفتار چهارم - حاکمیت اراده، نفوذ شروط محدودکننده‌ی مالکیت، تملک به‌موجب طرح مصوب.....	۱۰۰
بند اول - حاکمیت اراده.....	۱۰۰
بند دوم - نفوذ شروط محدودکننده‌ی مالکیت.....	۱۰۲
بند سوم - تملک به‌موجب طرح مصوب.....	۱۰۳
گفتار پنجم - تحدید مالکیت، تزامم قاعده‌ی تسلیط و لاضرر، تعارض.....	۱۰۳
بند اول - تحدید مالکیت.....	۱۰۳
بند دوم - تزامم قاعده‌ی تسلیط و لاضرر.....	۱۰۷
بند سوم - تعارض.....	۱۰۹
گفتار ششم - حق مالکیت - تملک.....	۱۱۴
بند اول - حق مالکیت مستقر.....	۱۱۴
بند دوم - حق مالکیت متزلزل.....	۱۱۵
گفتار هفتم - مالکیت در اسلام.....	۱۱۵
بند اول - مالکیت الهی.....	۱۱۵
بند دوم - مالکیت اولیای الهی.....	۱۱۶
بند سوم - مالکیت فردی.....	۱۱۶
فصل دوم - حق انتفاع.....	۱۱۸
گفتار اول - معانی و مفاهیم لغوی و اصطلاحی حق انتفاع.....	۱۲۴
بند اول - معانی و مفاهیم لغوی حق انتفاع.....	۱۲۵
بند دوم - معانی و مفاهیم اصطلاحی حق انتفاع.....	۱۲۵
گفتار دوم - عمری، رقبی، سکنی (که حق انتفاع به‌معنی خاص نیز نامیده می‌شود).....	۱۲۷
بند اول - عمری.....	۱۲۹
بند دوم - سکنی.....	۱۳۲
بند سوم - رقبی.....	۱۳۴
بند چهارم - حبس مطلق.....	۱۳۷
بند پنجم - وقف.....	۱۳۷
گفتار سوم - جایگاه حق انتفاع و واگذاری آن.....	۱۴۲

- ۱۴۲..... بند اول - حق انتفاع در قانون مدنی
- ۱۴۳..... بند دوم - حق انتفاع و مالکیت
- ۱۴۳..... بند سوم - حق انتفاع و مالکیت در فقه امامیه
- ۱۴۶..... گفتار چهارم - اجاره‌ی حق انتفاع
- ۱۴۶..... بند اول - اجاره‌ی اموال
- ۱۴۷..... بند دوم - مقایسه‌ی مالکیت منفعت و حق انتفاع
- ۱۵۱..... فصل سوم - وقف
- ۱۵۱..... طرح بحث
- ۱۵۳..... گفتار اول - تعریف لغوی و اصطلاحی وقف
- ۱۵۳..... بند اول - تعریف لغوی وقف
- ۱۵۴..... بند دوم - تعریف اصطلاحی وقف
- ۱۵۶..... گفتار دوم - شرایط صحت وقف
- ۱۵۶..... بند اول - شرایط وقف
- ۱۵۷..... بند دوم - شرایط واقف
- ۱۵۸..... بند سوم - شرایط موقوف‌علیه
- ۱۵۹..... بند چهارم - شرایط موقوف (موقوفه)
- ۱۶۰..... گفتار سوم - شرایط کلی وقف
- ۱۶۰..... بند اول - انشاء وقف
- ۱۶۱..... بند دوم - قبض در وقف
- ۱۶۱..... گفتار چهارم - متولی و ناظر وقف
- ۱۶۱..... بند اول - متولی وقف
- ۱۶۴..... بند دوم - ناظر وقف
- ۱۶۴..... گفتار پنجم - فروش و معامله‌ی مال وقف شده
- ۱۶۴..... بند اول - وقف عام
- ۱۶۵..... بند دوم - وقف خاص
- ۱۶۷..... گفتار ششم - اجاره‌ی موقوفه
- ۱۷۰..... گفتار هفتم - جایگاه وقف در کتاب خدا و سنت رسول الله (ص)

۱۷۱.....	بند اول - جایگاه وقف در قرآن.....
۱۷۴.....	بند دوم - جایگاه وقف در سنت پیامبر اسلام (ص) و ائمه‌ی معصومین (ع).....
۱۸۷.....	فصل چهارم - حق انتفاع از مباحات.....
۱۸۷.....	طرح بحث.....
۱۸۹.....	گفتار اول - اقسام مباح اصلی.....
۱۹۰.....	گفتار دوم - اقسام مباح بالعرض.....
۱۹۱.....	گفتار سوم - مباحات عامه از منظر فقهای اسلام.....
۱۹۳.....	گفتار چهارم - راههای شناخت اباحه.....
۱۹۷.....	بند اول - آثار اباحی تکلیفی.....
۲۰۱.....	بند دوم - آثار وضعی اباحه.....
۲۰۲.....	بند سوم - آثار اباحه به معنای حق تصرف.....
۲۰۸.....	گفتار پنجم - پایان یافتن اباحه.....
۲۱۲.....	فصل پنجم - حق ارتفاق نسبت به ملک غیر.....
۲۱۲.....	طرح بحث.....
۲۱۲.....	گفتار اول - تعریف، اوصاف و مصادیق حق ارتفاق.....
۲۱۲.....	بند اول - تعریف حق ارتفاق.....
۲۱۳.....	بند دوم - اوصاف حق ارتفاق.....
۲۱۴.....	گفتار دوم - تشابه حق انتفاع و حق ارتفاق.....
۲۱۵.....	گفتار سوم - تفاوت حق انتفاع با حق ارتفاق.....
۲۱۶.....	گفتار چهارم - سبب ایجاد حق ارتفاق.....
۲۱۷.....	گفتار پنجم - انواع حق ارتفاق.....
۲۱۸.....	گفتار ششم - حق ارتفاق در مورد انتقال ملک.....
۲۱۹.....	گفتار هفتم - حق ارتفاق در مورد تقسیم ملک.....
۲۲۲.....	فصل ششم - در احکام و آثار املاک نسبت به املاک مجاور.....
۲۳۶.....	فصل هفتم - در حریم املاک.....
۲۳۶.....	طرح بحث.....

- گفتار اول - معانی و مفاهیم لغوی و اصطلاحی حریم..... ۲۳۸
- بند اول - معانی و مفاهیم لغوی حریم..... ۲۳۸
- بند دوم - معانی و مفاهیم اصطلاحی حریم..... ۲۳۹
- گفتار دوم - حریم در فقه اسلامی..... ۲۴۱
- بند اول - حریم در فقه اهل سنت..... ۲۴۱
- بند دوم - حریم در فقه شیعه..... ۲۴۲
- گفتار سوم - حریم در قانون مدنی..... ۲۴۵
- بند اول - اصول حریم در قانون مدنی..... ۲۴۸
- بند دوم - میزان حریم در قانون مدنی..... ۲۵۲
- گفتار چهارم - ماهیت حقوقی و فنی حریم..... ۲۵۵
- بند اول - ماهیت حقوقی حریم..... ۲۵۵
- بند دوم - ماهیت فنی حریم یا شعاع تأثیر..... ۲۵۷
- بند سوم - ضرورت بحث از حریم..... ۲۵۸
- بند چهارم - حریم به عنوان حق محدود و نسبی..... ۲۵۸
- گفتار پنجم - عناصر حق حریم..... ۲۵۹
- گفتار ششم - مقدار حریم..... ۲۶۰
- بند اول - مقدار حریم در مذهب شیعه..... ۲۶۰
- بند دوم - مقدار حریم در مذهب حنفی..... ۲۶۱
- گفتار هفتم - قلمرو حریم..... ۲۶۲
- بند اول - محدوده..... ۲۶۲
- بند دوم - مستند..... ۲۶۲
- گفتار هشتم - مسایل مربوط به حریم منابع آبی در قانون مدنی..... ۲۶۵
- بخش سوم - اسباب تملک..... ۲۷۵
- فصل اول - احیای اراضی موات و مباحه..... ۲۷۷
- مبحث اول - کلیات و مفاهیم..... ۲۷۷
- گفتار اول - تعریف لغوی حق..... ۲۷۷
- گفتار دوم - تعریف اصطلاحی حق..... ۲۷۸

- ۲۸۴..... گفتار سوم - اقسام حق
- ۲۸۶..... مبحث دوم - تقسیم حق شخصی به مالی و غیرمالی
- ۲۸۷..... گفتار اول - حق عینی و دینی
- ۲۸۸..... بند اول - ارکان اساسی حق عینی و حق دینی
- ۲۸۸..... بند دوم - حقوق تقدم و تعقیب
- ۲۸۹..... گفتار دوم - دارایی
- ۲۸۹..... مبحث سوم - تقسیم حق به اعتبار موضوع، قیود و عوارض آن
- ۲۹۰..... گفتار اول - تقسیم حق به اعتبار موضوع آن
- ۲۹۰..... بند اول - مال منقول
- ۲۹۰..... بند دوم - مال غیر منقول
- ۲۹۱..... بند سوم - حق معنوی
- ۲۹۴..... گفتار دوم - تقسیم حق به اعتبار نبود و عوارض آن
- ۲۹۴..... بند اول - حق منجز و حق معلق
- ۲۹۴..... بند دوم - حق حال و حق مؤجل
- ۲۹۵..... بند سوم - حق موقت و حق دائم
- ۲۹۵..... بند چهارم - حق ثابت و حق متزلزل
- ۲۹۵..... مبحث چهارم - تقسیم حق به اعتبار ذی حق در قوانین
- ۲۹۵..... گفتار اول - حق مطلق و حق نسبی
- ۲۹۶..... گفتار دوم - حقوق فردی (حق سیاسی، عمومی و خصوصی)
- ۲۹۷..... مبحث پنجم - تقسیم حق به اعتبار وضع و عدم آن به حق طبیعی و موضوعی
- ۲۹۷..... گفتار اول - حق طبیعی
- ۲۹۷..... گفتار دوم - حق موضوعی
- ۲۹۹..... مبحث ششم - تملک و انتقال و زوال حق
- ۳۰۰..... گفتار اول - تملک حق
- ۳۰۰..... بند اول - حقوق غیرمالی
- ۳۰۰..... بند دوم - حقوق مالی
- ۳۰۵..... گفتار دوم - انتقال حق

فصل اول - انواع اموال

طرح بحث

از جمله مطالبی را که لازم است قبل از ورود به بحث اصلی در ابتدای این نوشتار بدان پرداخته شود: اهداف قانون و قانون‌گذاری، منشأ و اعتبار قانون و قانون‌گذاری و شرایط قانون و قانون‌گذاری می‌باشد. بحث از اهداف قانون، ملاک صحت و سقم، منشأ مشروعیت و اعتبار یک قانون و همچنین بررسی شرایط قانون‌گذار، از پیچیده‌ترین و جدال برانگیزترین مسایل این حوزه از علوم بشری است. مهم‌ترین دیدگاه پیرامون اعتبار و مشروعیت قانون، وضع آن از سوی مقام ذی‌صلاحی است که همه‌ی شرایط لازم قانون‌گذاری را داشته باشد؛ شرایطی از قبیل شناخت کامل انسان و آگاه به مصالح و مفاسد او، پیراستگی بودن از هر نوع سودجویی، منفعت‌طلبی و خودخواهی.

از دیدگاه قرآن تنها کسی که شرایط و صلاحیت لازم قانون‌گذاری را داراست، تنها خداوند حکیم و علیم است؛ از این‌رو، منشأ و اعتبار قانون نیز تنها اوست. در اسلام حق حاکمیت و ولایت، اولاً و بالذات از آن خداست و ثانیاً، و بالعرض حق کسانی است که خداوند آنان را برگزیده و پیروی از ایشان را واجب کرده است؛ در نتیجه، قرآن و سنت پیامبر اعظم (ص) و اهل بیت (ع) او؛ کتاب زندگی و قانون اساسی بشر برای رسیدن به سعادت می‌باشد.^۱

هر قانونی که وضع می‌شود ریشه در هدف دارد، چه این هدف، تأمین منافع فردی یا اجتماعی افراد جامعه، یا جمع بین این دو باشد، یا تأمین منافع سودجویانه‌ی حکومت و افراد حکومتی باشد؛ لذا هیچ قانونی بدون هدف وضع نمی‌شود. خواسته‌های انسان به حکم فطرت، با هم شباهت زیاد دارند، و کم‌وبیش همه یک چیز را دنبال می‌کنند و آن جلب منافع بیشتر و تأمین زندگی بهتر است. انسان اندیشمند از آغاز خودشناسی دریافت که بقای اجتماع او با آشوب و زورگویی امکان‌پذیر نیست و ناچار باید قواعدی بر روابط اشخاص از جهتی که عضو جامعه هستند حکومت کند تا موجب تنظیم روابط مردم و حفظ نظم در اجتماع و تأمین‌کننده‌ی حقوق فردی او نیز باشد.^۲

۱. <http://www.dmonsat.ir/Article/2500>.

۲. <http://www.islamquest.net/fa/archive/question/fa23342>.